

TÜRÜK

2019, Yıl/Year: 7, Sayı/Issue:19, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 12.11.2019

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 21.11.2019

Sayfa / Page:1-17

Research Article / Araştırma Makalesi

Doi: <http://dx.doi.org/10.12992/TURUK843>

Yazar / Writer:

Prof. Dr. İ. Gülsel Sev

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

gulselsev@gmail.com

KUTADGU BİLİG'DE “YANUT” / “CEVÂB”*

Öz

Karahanlı ve İslami devir Türk edebiyatının ilk büyük eseri olan Kutadgu Bilig mükâleme (karşılıklı konuşma) üslûbu dolayısıyla Türk edebiyatının ilk tiyatro eseri olma özelliğini de üzerinde taşır. Mükâleme / karşılıklı konuşma / diyalog için ise soru / yanıt tekniğini kullanmak kaçınılmazdır.

Bu çalışma Kutadgu Bilig'deki “yanut” / “cevâb” sözcüklerinin kullanımına ilişkindir. Eserde Türkçe bir sözcük “yanut” ile Arapça bir sözcük “cevâb”ın kullanım sayısı “yanut” için 171, “cevâb” için 177'dir. Şair, Arapça sözcüğe 151 kez başlıkta yer vermiş bunun yanında diğer 26 yerde geçen yalın ve ek almış “cevâb”la, “cevâb bir-”, “cevâb kıl-” birleşik fiillerini düz anlamıyla kullanmıştır. 151 kez başlıkta kullanılan “cevâb” için Yusuf Has Hâcib'e ait olmadığı, müstensihler tarafından ilave edildiği ihtimalini de göz önünde bulundurmak gerekir. Çalışmada Yusuf Has Hâcib'in Türkçe “yanut” sözcüğünü, Arapça “cevâb” sözcüğüne tercih ettiği beyitlerden hareketle göz önüne serilecek, her iki sözcüğün hangi söz öbekleriyle kalıplaştıkları irdelenecek, söz konusu sözcüklere ilişkin KB III Dizin – Sözlük cildindeki madde başı / içi kullanımlara yönelik önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Kutadgu Bilig, Yanıt, Cevap, Mükâleme/Karşılıklı Konuşma/Diyalog.

* Bu çalışma, 16-18 Ekim 2019 tarihlerinde Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesinde gerçekleştirilen Dünya Dili Türkçe Sempozyumunda Sözlü Bildiri olarak sunulmuştur.

“YANUT” / “CEVÂB” IN KUTADGU BILIG***Abstract**

Being the first masterpiece of Karahanid and İslamic Turkish Literature, Kutadgu Bilig with its style of discourse has the feature of being the first drama in Turkish Literature. As is known, it is inevitable to employ question and answer method for discourse /dual conversation/ dialogue style.

The focus of the present article is the usage of “yanut” / “cevâb” words in Kutadgu Bilig. “Yanut” being a Turkish word was applied 171 times and “cevâb” being Arabic word 177 times. The poet included the Arabic word in the titles of the chapters 151 times, besides the rest 26 examples consists of nominative, agglutinated and auxiliary verb constructions such as “cevâb bir-”, “cevâb kıl-” with the denotation of the word.

It should be taken into consideration as a possibility that usage of “cevâb” might have been coined by copyists, and these may not be part of the original work produced by Yusuf Has Hâcib. In the article, that Yusuf Has Hâcib preferred the Turkish word “yanut” to Arabic “cevâb” is unrolled on the basis of verses, with which words these two words formed clusters is analyzed and suggestions are provided on the usages of the main entries and subentries in the volume of KB III index-dictionary.

Key words: Kutadgu Bilig, Yanıt, Cevap, Discourse/ Dual Conversation / Dialog.

Giriş

Kutadgu Bilig, Karahanlı Döneminin Standart Türkçesi ile yazılmış, İslami dönem Türk edebiyatının ilk ve en zengin eseridir.

Kutadgu Bilig’in temel yapısı manzum hikâye şeklindedir, eserin büyük kısmını içine alan karşılıklı konuşmalar dolayısıyla KB, tiyatro görünümüne kavuşur. Esere adaleti temsil eden Hükümdar Kün Togdı, bahtı temsil eden Vezir Ay Toldı, Aklın temsilcisi Vezirin Oğlu Ögdülmiş ile Akıbetin temsilcisi Ögdülmiş’in arkadaşı Odgurmuş’ın konuşmaları damga vurur. Bu, karşılıklı konuşma / mükâleme / diyalog dolayısıyla Kutadgu Bilig’e Türk edebiyatının ilk tiyatro eseri denilebilir.

Eserin kahramanları adalet, kut, akıl, akıbet gibi kavramları temsil eder. Bu sebeple, temsili/alegorik bir eserdir. KB, alt yapısı hikâye, üst yapısı tiyatro tarzında yazılmış alegorik, manzum bir mesnevi şeklinde tanımlanabilir (Ercilasun 2004: 308). Arat’a (1991: XXVI) göre “Eser, şairin intihap etmiş olduğu yarı hikâye ve yarı temsil tarzında, arada hareketi hazırlayıcı ve izah edici monologlar ve canlı tabiat tasvirleriyle süslenmiş olan sahneleri ile, bütün olarak, öyle

* The paper was presented in the Symposium of Dünya Dili Türkçe held between 16-18 October 2019 at Samsun Ondokuz Mayıs University

mükemmel bir üslup ve mimari içine yerleştirilmiştir ki bu malzemeye başka ne gibi şekil verileceğini düşünmek bile güçtür.”

Yusuf Has Hâcib'in üslubunda olayların anlatıldığı bölümlerde tahkiye, karşılıklı konuşmaların yer aldığı bölümlerde mükâleme / diyalog ve hikmet / öğüt üslubu hâkimdir (Ercilasun 2004: 311). Eserin ana temi olan ideal insan, karşılıklı konuşmalar içinde verilir. Kahramanlar arasındaki soru ve cevaplar, diyaloglar ideal insan tipini ortaya koyar.

Bu çalışma Kutadgu Bilig'deki diyalog tekniğini gösteren “yanut” / “cevâb” sözcüklerine ilişkindir. Diyalog, kökeni M.Ö. 4.yy.a kadar inen çok eski bir konuşma, iletişim ve öğretim tarzıdır. Diyalog, iki kişiden birinin sorusu diğerinin de yanıtı şeklinde olan bir konuşmadır. Sokrates, Platon, Aristo gibi düşünürlerin diyalogları bu türdendir (Sazyek 2015: 110-111).

KB'de Kün Togdı-Ay Toldı, Ögdülmiş-Kün Togdı, Ogdurmuş-Ögdülmiş, Kün Togdı-Ogdurmuş arasındaki soru ve cevaplarla işlenen konular şunlardır:

Kün Togdı-Ay Toldı: Kut (baht), adalet, dil;

Ögdülmiş-Kün Togdı: Ukuş (akıl, anlayış), hükümdar, vezir, kumandan, has hâcib, kapıcılar başı, elçi, devlet sekreteri, hazinedar, saray aşçı başısı, hayvan yetiştiricilerinin hangi niteliklere sahip olması gerektiği, devlet görevinde çalışanların hükümdar üzerindeki hakları, ülkenin nasıl yönetilmesi gerektiği;

Ögdülmiş-Ogdurmuş: Dünyanın ayıpları, dünyayı ve ahreti kazanmak, beylere hizmet etmenin kuralları, saraydaki görevliler, halk, peygamber soyundan gelenler, bilginler, doktorlar, efsuncular, rüya tabircileri, müneccimler, şairler, çiftçiler, esnaf ve tüccarlar, hayvancılar, zanaatkârlar, yoksullar ile ilişkilerin nasıl olması gerektiği, evlenilecek hanımdaki nitelikler, çocuk eğitimi, evde çalışanlara nasıl davranılması gerektiği, yemek ve yemeğe çağırma adabı, öbür dünyaya hazırlık, iyiliğe iyilikle, insanlığa insanlıkla mukabele etme;

Kün Togdı-Ogdurmuş: Selamlaşma, beyin sözünde durması, iyilik, dış görünüşe aldanmamak, Ogdurmuş'ın hükümdara çeşitli öğütleri (Ercilasun 2004: 309).

Kutadgu Bilig'de “yanut”

Eserde “yanut” sözcüğü en çok “yanut bir-“ birleşik fiiliyle kullanılır. Diyalog tekniğinde görülen bir yapısal özellik, konuşma cümlelerinin (-) işaretiyle başlatılması ve çoğunlukla “ ” işaretleri arasında belirginleştirilmesi, anlatıcıya ait “dedi”, “söyledi” gibi ibarelerin bu bağlamdaki konuşma cümlelerinin neredeyse gelenekselleşmiş tamamlayıcı öğeleri olmasıdır (Sazyek 2015: 112). Eserde yanut birdi ile birlikte aydı (dedi) fiilinin de kullanılmış olması bu açıklamaya uygundur.

Gerçekten KB'deki ay- fiilinin TT'deki tam eş değerlisi de- fiilidir (Aydın 2011: 80).

KB'de “cevâb” sözcüğü, özellikle başlıklarda kullanılmıştır. Bu kısımda, başlıklardaki “cevâb” ile metindeki “yanut bir- ” bir arada değerlendirilmiştir.

→ “Ögdülmiş Cevâbı İlig'ke” başlığı yani Ögdülmiş'in Hükümdar'a Cevabı 40 başlık altında verilmiştir.

Buna bağlı olarak “yanut bir-” fiilinin geçtiği aşağıdaki örneklerde de Ögdülmiş doğrudan doğruya İlig’e, Hükümdar’a seslenmektedir.

“yanut birdi ögdülmiş aydı ilig” (Ögdülmiş Hükümdar’a yanıt verdi...dedi) mısrasını şair, 19 kez kullanmıştır.

yanut birdi ögdülmiş aydı ilig / bögüleþ bu sözke yetürsü bilig (Ögdülmiş cevap verdi: Hükümdar, kendi ferasetiyle bunun cevabını bulabilir, dedi.) 1666

yanut birdi ögdülmiş aydı ilig / uzun kiç yaşasu bu üsteng elig (Ögdülmiş cevap verdi ve: Hükümdarın ömrü ve devleti uzun olsun dedi.) 1796

1930, 1948, 2181, 2269, 2528, 2596, 2672, 2828, 2883, 2950, 3025, 3102, 3137, 3476, 3862, 5467, 5894, 6295.

Akıl ve anlayışın karşılığı Ögdülmiş, KB’de konuşan kahramanların en genci, en faalidir. Çağatay’a göre Ögdülmiş’in ağzından söylenen metin, bütün eserin 1/3’ine, sayıca 2010 beyite karşılık gelmektedir. Başlangıçtaki Kün Togdı – Ay Toldı konuşmaları dışında her bahis, onunla ilgili ve ona bağlıdır (Çağatay 1970: 95).

KB’de “ilig kutı” Hükümdar’dır. Aşağıdaki beyitlerde Ögdülmiş, Hükümdar’a yanıt vermektedir.

“yanut birdi ögdülmiş ilig kutı” (Ögdülmiş yanıt verdi: Ey devletli hükümdar...dedi) mısrasını şair, 5 kez kullanmıştır.

yanut birdi ögdülmiş ilig kutı / bilig birle begler bedütti atı (Ögdülmiş cevap verdi: Ey devletli hükümdar, beyler adlarını bilgi ile yükseltmişlerdir). 1905

yanut birdi ögdülmiş ilig kutı / özüm yigledüki bu kulluk atı (Ögdülmiş cevap verdi: Ey devletli hükümdar, ben kul olmayı tercih ettim, dedi.) 1918

2743, 3175, 3890

“yanut birdi ögdülmiş aydı ay beg” şeklinde 3 beyitte Ögdülmiş’in “ay beg” diye seslendiği Hükümdar’dır.

yanut birdi ögdülmiş aydı ay beg / bilig ordusu ay kişilerde yig (Ögdülmiş cevap verdi: Ey beyim, ey bilgi hazinesi, ey insanların iyisi, dedi.) 1658

yanut birdi ögdülmiş aydı ay beg / uzatma işig sen kamug işke teg (Ögdülmiş cevap verdi ve: Ey hükümdar, işi sürüncemede bırakma, her işle meşgul ol, dedi.) 5500

5854

Ögdülmiş’in Hükümdar’a yanıt verdiği, “yanut birdi ögdülmiş aydı bu söz” (Ögdülmiş yanıt verdi...dedi) mısrasını şair, 5 kez kullanmıştır.

yanut birdi ögdülmiş aydı bu söz / ayıtmışka ilig cevab kıldı öz (Ögdülmiş cevap verdi: Hükümdar'ın sorusuna cevabım şudur, dedi.) 3157

yanut birdi ögdülmiş aydı bu söz / osuglug turur çın aya kutlug öz (Ögdülmiş cevap verdi ve: Bu söz, gerçekten, çok yerinde bir sözdür, ey kutlu zat, dedi.) 4941

5835, 6243, 6387

Ögdülmiş'in Hükümdar Kün Togdı'ya yanıt verdiği diğer beyitlerin sayısı 9'dur.

yanut birdi ögdülmiş aydı ukuş / ağır neng turur ol kişike küsüş (Ögdülmiş cevap verdi ve: Akıl insan için aziz ve kıymetli bir şeydir, dedi.) 1835

yanut birdi ögdülmiş aydı ukuş / kılınçı köni kör küvençi öküş (Ögdülmiş cevap verdi ve: Aklın hareketi doğru ve itibarı büyüktür, dedi.) 1850

1892, 1896, 1911, 4900, 4955, 5018, 6236.

yanut bir- aşağıdaki beyitlerde til (tilin) aç- fiiliyle birlikte kullanılmıştır. “yanut birdi ögdülmiş açtı tilin” (Ögdülmiş yanıt verdi söze başladı...dedi) şeklinde Ögdülmiş Hükümdar'a 2 kez seslenmiştir.

yanut birdi ögdülmiş açtı tilin / ayur men urayın bu sözke ulın (Ögdülmiş cevap verdi, söze başladı ve: Bunun esasını izah edeyim, dedi.) 1817

yanut birdi ögdülmiş açtı tilin / ayur inç tirilsü ilig ming yılın (Ögdülmiş cevap verdi, söze başladı ve: Hükümdar huzur içinde, uzun yıllar yaşasın, dedi.) 2435

43 beyitte Ögdülmiş Hükümdar'a yanıt vermiştir.

→ **“Ögdülmiş'in Cevâbı Odgurmış'ka” yani Ögdülmiş'in Odgurmış'a Cevabı, KB'de 19 başlık altında verilmiştir.**

Eserde Arat'a göre akıbeti, Çağatay'a göre kanaati temsil eden Odgurmış, münzevi hayata karar vermiş, Hükümdar onu üç kere davet etmiş olmasına rağmen onun öbür üç tip üzerinde olan devlet işlerinden ve içtimai hayattan uzakta kalmış ve Ögdülmiş'in ısrarla yanında kalmasını istemesine rağmen kabul etmeyerek münzevi hayatta ölmüş bir şahsiyettir (Çağatay 1967: 41)

Buna bağlı olarak Ögdülmiş ile Odgurmış'ın konuşmalarının geçtiği yanut bir- fiilinin kullanıldığı aşağıdaki beyitlerde Ögdülmiş, Odgurmış'a seslenmektedir.

Ögdülmiş'in Odgurmış'a yanıt verdiği, “yanut birdi ögdülmiş aydı bu söz” (Ögdülmiş yanıt verdi...dedi) 5 kez kullanmıştır.

yanut birdi ögdülmiş aydı bu söz / ayıtma manga sen aya kutlug öz (Ögdülmiş cevap verdi ve: Ey mübarek insan, bunu sen bana sorma, dedi.) 3487

yanut birdi ögdülmiş aydı bu söz / eşittim sen ayding aya kutlug öz (Ögdülmiş cevap verdi: Ey mübarek insan, söylediğin sözleri dinledim, dedi.) 3646

4005, 4318, 5989.

Şairin “yanut birdi ögdülmiş aydı” şeklinde başladığı Ögdülmiş’in Odgurmuş’a cevap verdiği 10 beyit aşağıdadır.

yanut birdi ögdülmiş aydı özüm / sini arzuladı ay körklüg yüzüm (Ögdülmiş cevap verdi ve: Ey güzel yüzüm, benim seni göreceğim geldi, dedi.) 3306

yanut birdi ögdülmiş aydı sözüng / eşittim eşit sen ewürme yüzüng (Ögdülmiş cevap verdi ve: Sözünü dinledim sen de beni dinle, yüzünü çevirme, dedi.) 3367

3454, 3707, 3821, 4027, 4874, 5978, 6037, 6186.

Aşağıdaki 5 beyitte Ögdülmiş, Kadaş’a seslenmektedir. Çağatay’a göre (1970: 105) kadaş Odgurmuş’tır. Çünkü Ögdülmiş’in kardeşi yoktur.

yanut birdi ögdülmiş aydı kadaş / manga buşmagıl sen köngül kılma baş (Ögdülmiş cevap verdi ve: Kardeşim bana gücenme, gönlünü yaralama dedi.) 3965

yanut birdi ögdülmiş aydı kadaş / idi ters işermez batar kılsa aş (Ögdülmiş cevap verdi ve: Kardeş bu iş o kadar güç değildir, dedi, aş bir kere yapılınsa nasıl olsa yenir ve hazmolunur.) 4017

4165, 4573, 5688

yanut bir- aşağıdaki beyitlerde til (tilin) aç- fiiliyle birlikte kullanılmıştır. “yanut birdi ögdülmiş açtı tilin” (Ögdülmiş yanıt verdi söze başladı...dedi) şeklinde Ögdülmiş bu kez Odgurmuş’a 2 kez seslenmiştir.

yanut birdi ögdülmiş açtı tilin / ayur söz eşitgil köngülke alın (Ögdülmiş cevap verdi, söze başladı: Sözümü dinle ve kalbine yerleştir, dedi.) 3403

yanut birdi ögdülmiş açtı tilin / ayur ay kadaşım eşit söz bilin (Ögdülmiş cevap verdi, söze başladı ve: Ey kardeşim, dedi, sözümü dinle ve bil ki.) 3971

22 beyitte Ögdülmiş Odgurmuş’a yanıt vermiştir.

→ Eserde tek başlık “Ögdülmiş Cevâbı Yumuşçı’ka”dır. Aşağıdaki tek beyitte de Ögdülmiş Haberci’ye yanıt vermektedir.

yanut birdi ögdülmiş aydı kele / negü erse yigil baralım bile (Ögdülmiş cevap verdi: Gel, bir şeyler ye, beraber gideriz, dedi.) 5964

→ Eserde 2 başlık “Ögdülmiş Cevâbı Ay Toldı’ka”dır. Aşağıdaki tek beyitte Ögdülmiş Ay Toldı’ya yanıt vermektedir.

yanut birdi ögdülmiş aydı ata / sening kadgungı yip küyer men tüte (Ögdülmiş cevap verdi ve: Ey baba, senin kaygın ile yanıp tutuşuyorum, dedi.) 1229

→ “Odgurmuş Cevâbı Ögdülmiş’ke” başlığı yani Odgurmuş’ın Ögdülmiş’e Cevabı eserde 9 başlık altında verilmiştir.

Buna bağlı olarak yanıt bir- fiilin geçtiği aşağıdaki örneklerde de Odgurmuş Ögdülmiş’e seslenmektedir.

Yusuf Has Hâcib, “yanut birdi odgurmuş aydı bu söz” yani Odgurmuş Ögdülmiş’e yanıt verdi...dedi) mısrasını 7 kez kullanmıştır.

yanut birdi odgurmuş aydı bu söz / eşittim eşitgil cevab birsü öz (Odgurmuş cevap verdi: Bu sözünü dinledim, ben de cevap vereyim, dinle dedi.) 3334

yanut birdi odgurmuş aydı bu söz / idi yakşı ermez aya kılkı tüz (Odgurmuş cevap verdi ve: Ey kâmil insan, bu söz de pek yerinde değildir, dedi.) 4007

4159, 4314, 4567, 4680, 4990.

“yanut birdi odgurmuş aydı” şeklinde başlayan aşağıdaki 8 beyitte de Odgurmuş, Ögdülmiş’e seslenmektedir.

yanut birdi odgurmuş aydı bu çın / munıngda adınısıg yime bar adın (Odgurmuş cevap verdi ve: Doğru fakat, bunun başka türlü bir şekli de var.) 3376

yanut birdi odgurmuş aydı bu çın / ay negü ol tileking aya körki ay (Odgurmuş cevap verdi: Doğru söyle, arzun nedir, ey ay gibi güzel yüzlüm dedi.) 3451

3318, 3482, 3512, 4023, 5986, 6047.

Anlaşılan o ki Ögdülmiş nasıl Odgurmuş’ı “kardeş” olarak görüyorsa Odgurmuş da Ögdülmiş’i “kardeş” olarak görmektedir. Bununla ilgili 3 beyit aşağıdadır:

yanut birdi odgurmuş aydı kadaş / bu söz sözlemegil köngül bolga baş (Odgurmuş cevap verdi: Kardeşim böyle söyleme, kalbim kırılır, dedi.) 3826

yanut birdi odgurmuş aydı kadaş / mungadturdung emdi agu kıldıng aş (Odgurmuş cevap verdi ve: Kardeş beni kederlendirdin, aşımı şimdi bana zehir ettin, dedi.) 3995

5721

Aşağıdaki örnekte yanıt bir-, ay- fiili ile değil, til aç- fiiliyle birlikte kullanılmış, Odgurmış, Ögdülmiş'e yanıt vermiştir.

yanut birdi odgurmış açtı tilin / ayur sözleyin men köngülke alın (Odgurmış söze başladı ve cevap verdi: Pekâlâ söyleyeyim, sen dikkatle dinle, dedi.) 6032

19 beyitte Odgurmış Ögdülmiş'e yanıt vermiştir.

→ “Odgurmış Cevabı İlig'ke” 5 kez başlık altında verilmiştir.

Aşağıdaki beyitlerde Odgurmış Hükümdar'a yanıt vermektedir.

2 beyitte “ilig”, 2 beyitte “beg” şeklinde Odgurmış Hükümdar'a doğrudan yanıt vermiştir. Diğer beyitlerde de Odgurmış, Hükümdar'a seslenmiştir.

yanut birdi odgurmış aydı ilig / bu edgü kılıklarka boldı elig (Odgurmış cevap verdi: Hükümdar bu iyi hareketlere vasıta oldu, dedi.) 5081

yanut birdi odgurmış aydı ay beg / taçımnı körür sen kişi öggü teg (Odgurmış cevap verdi ve: Ey hükümdar, insanlar benim görünüşümü öğerler; sen de ancak bu zahirimi görüyorsun, dedi.) 5104

yanut birdi odgurmış aydı bege / kamuğ edgülükke sen edgün tege (Odgurmış cevap verdi: Ey hükümdar, her türlü iyiliğe sen iyilikle erişmeğe çalış dedi.) 5118

yanut birdi odgurmış aydı ilig / bayat birsü barça tilekke elig (Odgurmış cevap verdi: Ey hükümdar, Tanrı her işte sana tevfiğini refik etsin, dedi.) 5132

Şu 3 beyitte de Odgurmış, Hükümdar'a seslenmiştir.

yanut birdi odgurmış aydı bitig / bitiyin kör ança ay bilge tetig (Odgurmış cevap verdi: Bir az bekle, mektup yazayım, ey zeki âlim, dedi.) 3713

yanut birdi odgurmış aydı közüm / sini kördi emgek unıttı özüm (Odgurmış cevap verdi ve: Seni görünce ben bu zahmetleri unuttum, dedi.) 5040

5054

7 beyitte Odgurmış, Hükümdar'a yanıt vermiştir

→ Eserde “İlig Cevabı Ögdülmiş'ke” 22 başlık altında verilmiştir.

Aşağıdaki 3 beyitte Hükümdar, Ögdülmiş'e yanıt vermiştir.

yanut birdi ilig ayur ay bügü / negü ol manga ay sözüng sözlegü (Hükümdar cevap verdi ve: Ey hâkim diyeceğın nedir, bana söyle, dedi.) 2948

yanut birdi ilig ayur ay bügü / neteg tutgu özni negü teg kügü (Hükümdar cevap verdi ve: Ey hâkim, insan nasıl hareket etmeli ve kendisini nasıl korumalıdır, dedi.) 5846

5879

→ Eserdeki başlıklarda “İlig Cevabı Odgurmuş’ka” 5 kez yer almıştır.

Aşağıdaki 2 beyitte Hükümdar, Odgurmuş’a yanıt vermiştir.

yanut birdi ilig ayur ay süzük / içing me taşing birle barça tüzük (Hükümdar cevap verdi: Ey saf gönüllü insan, senin için ve dışın her bakımdan iyidir, dedi.) 5114

yanut birdi ilig ayur ay odug / bu kılking bodudu bu edgü bodug (Hükümdar cevap verdi: Ey uyanık insan, bu güzel vücudu Tanrı bü güzel ahlak ile süslemiştir.) 5126

→ “Ay Toldı Cevabı İligke” 21 başlık altında verilmiştir.

Aşağıdaki 2 beyitte Ay Toldı Hükümdar’a cevap vermektedir. yanut birdi Ay Toldı... şeklinde. Söz konusu birleşik fiil, til aç-, yüz tüg- fiiliyle kullanılmıştır.

ayıttı ilig tegme türüg bilig / yanut birdi ay toldı açtı tilig (Hükümdar bir çok şeyler hakkında onun fikrini sordu, Ay Toldı onlara cevap verdi ve bildiklerini söyledi.) 623

yana aytu kirdi ilig öz sözin / yanut birdi ay toldı tügdi yüzin (Hükümdar, bir az sonra, tekrar söze başladı: Ay Toldı cevap verdi ve yüzünü buruşturdu.) 626

→ “Ay Toldı Cevabı Ögdülmiş’ke” 3 başlıkta verilmiştir.

Aşağıdaki tek beyitte Ay Toldı, Ögdülmiş’e yanıt vermektedir.

yanut birdi ay toldı aydı ogul / eşitgil sözümnü bu iştin töngül (Ay Toldı cevap verdi: Ey oğul, sözümü dinle, bu işten vaz geç, dedi.) 1195

→ “Hacib Cevabı Ay Toldı’ka” 1 başlık altındadır.

Aşağıdaki tek beyitte Hâcip, Ay Toldı’ya cevap vermektedir.

yanut birdi hacib kör ay toldıka / ayur emdi iwme manga tur baka (Hâcip Ay Toldı’ya cevap verdi ve dedi: Şimdi acele etme, bu işi bana bırak, dedi.) 538

yanut bir- fiili aşağıdaki beyitlerde “karşılığı olmak”, “karşılıkta bulunmak” anlamlarında kullanılmıştır.

Aşağıdaki ilk 2 beyitte Ögdülmiş, Hükümdar’a karşılıkta bulunmuştur.

atangnı anangnı sewindür tapın / yanut birge tapgung tümen ming asıg (Babanı, anneni hoşnut eyle, onlara hizmet et; bu hizmet karşılığı binlerce fayda (karşılık) elde edersin.) 1569

selam kıldı ötrü kör ögdülmiş / yanut birdi yandru kör odgurmışa (Ögdülmiş ona selam verdi: Odgurmış da buna mukabelede bulundu.) 5683

Tek beyitte Hükümdar, Ögdülmiş'e karşılıkta bulunmuştur.

ilig aydı emgep yügürdüng öküş / yanut birdsü tengri ol emgekke tuş (Hükümdar şöyle dedi: Çok koştun ve çok zahmet çektin; bu zahmetlere mukabil Tanrı sana hak ettiğin mükâfatı versin.) 5020

Aşağıdaki tek beyitte Odgurmış, Hükümdar'a karşılıkta bulunmuştur.

örü turdı odgurmış aydı selam / ilig me yanut birdi kıldı kıyam (Odgurmış ayağa kalktı ve selam verdi: Hükümdar da ayağa kalkıp, ona mukabelede bulundu.) 5443

Aşağıdaki tek beyitte Hükümdar, Odgurmış'a karşılıkta bulunmuştur.

ay edgü kişi ötle emdi manga / yanut birge tengri yarınlık sanga (Ey iyi insan, şimdi bana öğüt ver; yarın tanrı sana bunun ecrini ihsan eder.) 5131

5 beyitte yanut bir- "karşılığı olmak", "karşılıkta bulunmak" anlamındadır.

Aşağıdaki beyitler, yanut kıl- birleşik fiili ile kurulmuştur.

yanut kıl- birleşik fiili aşağıdaki örneklerde doğrudan doğruya "cevap vermek" anlamındadır.

Tek beyitte Hükümdar, Ay Toldı'ya seslenir.

ilig aydı ay toldı ukgül bu söz / ayıtmış sözüngke yanut kıldı öz (Hükümdar ilave etti: Ey Ay Toldı, senin sorduğun suale cevabım işte bunlardır, dedi.) 938

Tek beyitte Hükümdar, Ögdülmiş'e seslenir.

ilig aydı ıdtım bitig bir yolu / bitigke yanut kıldı taş teg tolı (Hükümdar dedi: Bir defa mektup gönderdim, bu mektuba taş ve dolu gibi cevap verdi.) 3888

Tek beyitte Ögdülmiş Odgurmış'a seslenir.

sözüngke yanut kıldı ıdtı bitig / çıkardı bitig birdi elgin tetig (Bunlara cevap verdi ve mektup gönderdi. Mektubu çıkarıp, eli ile uzattı.) 3968

3 beyitte yanut kıl- "cevap vermek" anlamındadır.

Aşağıdaki beyitlerde yanıt kıl- “karşılığı olmak”, “karşılıkta bulunmak” anlamlarında kullanılmıştır.

3 beyitte Ögdülmiş, Hükümdar’a seslenir.

kişilik kılurka kişilik anut / kişilik tenginçe törü kıl yanıt (İnsanlık edene karşı insanlık göster, insana insanlığı nisbetinde mukabele et.) 1690

tilemişte bulsa tilegli nengin / yanıt kılsa bolmaz canında öngin (İsteyen istediğini zamanında bulursa, buna karşılık icabında canını feda eder.) 2819

3851

Tek beyitte Hükümdar, Ögdülmiş’e seslenir.

kişike yanıt kıl kişilik tengi / yanıtluğ üçün at urundı kişi (İnsana insanlığı nisbetinde mukabelede bulun; böyle mukabelede bulunduğu için, insana insan adı verilmiştir.) 5893

4 beyitte Ögdülmiş, Odgurmuş’a seslenir.

irig sözke yumşak yanıt kılsa öz / açığ sözleseler süçig tutsa söz (Kaba söze yumşak cevap vermeli ve acı sözlere de tatlı sözle mukabele edilmelidir.) 3426

işing hem tuşung bu katılgı kişi / yanıtka yanıt kıl işing tuşı (Derece itibarı ile sana denk olan bu insanlar aralarına karışacağı kimselelerdir; onların hareket ve muamelelerine karşılık, sen de aynı muameleyi göster.) 4182

4432, 4626

Tek beyitte Odgurmuş, Ögdülmiş’e seslenir.

unıtting mu erki bu edgülerig / yanıt kılmagumu ay köngli tirig (Bu iyilikleri acaba unuttun mu; ey gönlü diri bütün bunlara karşı hiçbir mukabelede bulunmamalı mı ?) 5772

Tek beyitte Ay Toldı, Hükümdar’a seslenir.

bu az söz ol ol kim ayıtmışka öz / cevab birse sözke yanıt kılsa söz (Az söz ise, sorulduğu zaman söylenen ve bir ihtiyacı karşılayan sözdür.) 1006

Beyitte aynı mısradada cevap bir- ile yanıt kıl- kullanılmıştır. Elbette ilki “cevap vermek”, ikincisi “karşılığı olmak” anlamındadır.

Tek beyitte Hükümdar, Ay Toldı’ya seslenir.

bayat kimke birse tilek arzusu / anıng şükri boldı yanıt kılğusu (Tanrı birini dilek ve arzusuna kavuşturunca, karşılığında onun da Tanrı’ya şükretmesi gerekir.) 753

Tek beyitte Hükümdar, Odgurmuş'a seslenir.

halal dünya kazgan çıgayka üle / kişi elgi tutgıl yanut kıl yüle (Helal dünyalık kazan ve fakirlere dağıt; insanlara yardımda bulun ve onlara güler yüzle muamele et.) 3240

Tek beyitte Odgurmuş, Hükümdar'a seslenir.

selam ol selamet kişi şerringe / selametlik aldı yanut kılguçı (Selam, insanı insanların şerrinden korur; selama mukabele eden kimse selametini teminat altına almış olur.) 5059

13 beyitte yanut kıl- “karşılığı olmak”, “karşılıkta bulunmak” anlamlarıdır

Aşağıdaki 6 beyitte yanut “karşılık” anlamındadır.

bayat birsü tevfiik manga emdi küç / hakingni öteyin yanut birke üç (Tanrı bana şimdi Tevfik ve kudret versin; senin hakkını bire karşı üç olarak ödeyeyim.) 1877

keçürmiş tirigük sanga bolga tüş / negü kıldıng erse yanut kelge tüş (Geçirdiğin hayat sana bir rüya olacak, ne yaptınsa bunun karşılığını göreceksin.) 3571

4310, 4771, 5790, 6256.

13 beyitte de yanut (yanutı şeklinde) hep “karşılık” anlamındadır.

isiz kılsa isiz yanutı ökün / usa edgülük kıl isizke öcün (Kötülük edersen, kötülüğün karşılığı pişmanlıktır; elinden gelirse, kötülüğün inadına, iyilik yap.) 929

bela mihnet emgek ökünçün / sıgıt isizlik yanutı bolur ay yigit (Bela, mihnet, zahmet, peşimanlık ve keder hep kötülüğün karşılığıdır, ey yigit.) (Geçirdiğin hayat sana bir rüya olacak; ne yaptınsa, bunun karşılığını göreceksin.) 932

2985, 3577, 3584, 4471, 4872, 5320, 5766, 5785, 5790, 6022, 6256.

2 beyitte geçen yanutın sözcüğü “karşılık” anlamındadır.

kimüng emgeki kirse kimke birer / yanutın öküş kıl sen ötrü angar (Kimin sana bir az emeği geçerse, sen ona karşılık daha fazlasını yapmalısın.) 1597

angar ma bu kün kılgu edgü yanut / ol edgü yanutın bu bulsu anut (Ona da bugün iyilikle mukabele etmeliyim; iyiliğinin karşılığını o hazır bulsun.)1688

Şairin “yanut”u edgü sıfatıyla nitelediği “edgü yanut” yapısında 12 beyitte “yanut” “cevap” anlamında değil, “karşılık” anlamındadır.

erej arzu ni'met küwençin awınç / bu edgü yanıtı bolur bu sewinç (Huzur, arzu, nimet, emniyet, rahat ve bu neşe, sevinç hep iyiliğin karşılığıdır.) 937

bu edgü yanıtı kumarı bitig / bitip kodtum emdi sanga ay tetig (Bu iyiliğin karşılığı olarak, ey zeki insan, şimdi sana vasiyetname yazıp bırakıyorum.) 1354

1688, 2980, 3065, 3510, 4237, 4436, 5790, 5794, 5890, 6262.

33 beyitte yanıt ve ek almış yanıt “karşılık” anlamındadır

2 beyitte yanıt, “cevap” anlamındadır.

yalawaç söz iltür yanıtı kolur / yanıt söz eşitting tegür ay unur (Elçi söz iletir ve cevabını ister; cevabını duydun ey kudretli insan, onu götür.) 3814

bitigke yanıt söz bitimiş özüng / tilin me kadaşing tegürdi sözüng (Mektuba karşı bir cevap yazmışsın, kardeşin ağızdan söylediklerini de nakletti.) 3911

Aşağıdaki 4 beyitte ise yanıt (yanıtı şeklinde) “cevap” anlamındadır.

bu sözke yanıtı bu beyt ol tanuk / tanuk kayda bolsa bu huccet anuk (Şu beyitler bu söze cevap ve şahittir; şahit nerede ise huccet de oradadır.) 2129

bu üç neng turur dünya tatgı bütün / yanıtı eşitting ay kılkı tüzün (Dünyanın bütün zevki bu üç şeydir; ey yumuşak huylu, bunları takip eden mihnetleri duydun.) 3588

3814, 3822

6 beyitte yanıt ve ek almış yanıt “cevap” anlamındadır

yanıt sözcüğü 2 yerde yanıtluğ şeklindedir. “iyi insan” anlamındadır.

yanıtluğ kişi ol kişi edgüsü / budunda talusu kişi belgüsü (İyiliği karşılıksız bırakmayan kimse, insanların iyisi, halkın seçkini ve insanlık nişanesini taşıyandır.) 5791

kişike yanıt kıl kişilik tengi / yanıtluğ üçün at urundı kişi (İnsana insanlığı nisbetinde mukabelede bulun, böyle mukabelede bulunduğu için, insana insan adı verilmiştir.) 5893

Kutadgu Bilig’de “cevâb”

KB’de “cevâb” sözcüğünün daha çok başlıklarda kullanılması dikkat çekicidir. Başlıklarda cevap, ilk anlamıdır.

Hacib Cevabı Küsemişke (1 kez),

Hacib Cevabı Ay Toldıka (1 kez), Ay Toldı Cevabı Hacibka (2 kez),

İlig Cevabı Hacibka (2 kez),

Ay Toldı Cevabı İligke (21 kez), İlig Cevabı Ay Toldıka (14 kez),
 Ögdülmiş Cevabı İligke (40 kez), İlig Cevabı Ögdülmişke (22 kez),
 Ay Toldı Cevabı Ögdülmişke (3 kez), Ögdülmiş Cevabı Ay Toldıka (2 kez),
 Ögdülmiş Cevabı Odgurmışka (19 kez), Odgurmış Cevabı Ögdülmişke (9 kez),
 Odgurmış Cevabı İligke (5 kez), İlig Cevabı Odgurmışka (5 kez),
 Yumuşçı Cevabı Ögdülmişke (2 kez), Ögdülmiş Cevabı Yumuşçık (1 kez)
 Yumuşçı Cevabı Oglanka (1 kez),
 Oglan Cevabı Ögdülmişke (1 kez), kullanılmıştır.

Aşağıdaki 6 beyitte cevap ve ek almış cevap, ilk anlamıdır.

ayıtmalık erkek turur ay ilig / cevabı tişi ol yetürse bilig (Ey hükümdar iyice düşünürsen sormak erkektir; cevap vermek ise dişidir.) 979

ayıtmak ongay boldı tersi cevab / cevabka ilig bilgi bolgay sevab (Sormak kolay, fakat cevabı güçtür; vereceğim cevap esasen hükümdarın bilgisi dâhilindedir.) 1907

2648, 5007, 5034, 5246

Mensur önsözde de cevap, ilk anlamıdır.

35 odgurmış at birip vezirning karındaşı tip aymış turur ta 36 kı anlar ara münazara suali cevabı keçer teg sözler sözleşmiş turur

4 beyitte kullanılan cevap bir- fiili “cevaplamak” anlamındadır.

Aşağıdaki cevap bir- fiilin geçtiği 2 beyitte Ögdülmiş, Odgurmış’a cevap vermektedir.

tutayın men emdi manga bir cevab / sözüng sözleyük öz tilin ülgülep (Söylediğin sözleri ölçüp tartarak bana şimdi bir cevap ver; ben de ona göre hareket edeyim.) 3711

sanga söz ayıtsa ötün söz çını / cevab birse yarlıg tegürgil köni (Sana bir söz sorarsa, doğruyu söyle; cevap verirse emrini sadakatle yerine getir.) 4060

Tek beyitte Odgurmış Ögdülmiş’e cevap verir.

yanut birdi odgurmış aydı bu söz / eşittim eşitgil cevab birsü öz (Odgurmış cevap verdi: Bu sözünü dinledim, ben de cevap vereyim, dinle dedi.) 3334

Tek beyitte Ay Toldı, Hükümdar’a cevap verir.

bu az söz ol ol kim ayıtmışka öz / cevap birse sözke yanut kılsa söz (Az söz ise sorulduğu zaman söylenen ve bir ihtiyacı karşılayan sözdür.) 1006

Eserde cevap kıl- 5 beyitte, tek beyitte cevabın kıl- yer alır. Beyitlerin tamamında cevap kıl- “cevap vermek” anlamındadır.

2 beyitte Ögdülmiş, Hükümdar’a cevap verir.

söz ukgan kerek bolsa hazır cevap / cevap kılsa birmiş sözinge sevab (Sorulan suale doğru cevap verebilmesi için, onun sözden anlar ve hazır cevap bir kimse olması lazımdır.) 2648

yanut birdi ögdülmiş aydı bu söz / ayıtmışka ilig cevap kıldı öz (Ögdülmiş cevap verdi: Hükümdar’ın sorusuna cevabım şudur, dedi.) 3157

3 beyitte Ögdülmiş Odgurmuş’a cevap verir.

cevap kıldı ögdülmiş aydı bu söz / sini kördi erse yaruk boldı köz (Ögdülmiş cevap verdi ve: Bu sözüö şudur, dedi, seni görünce gözüm parladı.) 3321

kalı tutmasa sen bu aymışlarım / cevap kıl yanayın ay ersig erim (Eğer bu söylediklerimi kabul etmezsen, cevap ver, ey mert yiğit, ben de döneyim.) 3680

4303

Tek beyitte ise Odgurmuş Ögdülmiş’e cevap verir.

negü sözlese men sözümni yirip / cevabın kılur sen özümni serip (Ben ne söylersem, reddediyorsun; sözümü beğenmeyip itirazda bulunuyorsun.) 3452

Sonuç

Kutadgu Bilig bir şaheserdir. Dönemin Standart Türkçesine vâkıf olduğu kadar Arapça ve Farsçaya da hâkim bir bilgin Yusuf Has Hâcib İslami dönem eseri olmasına rağmen eserinde Türkçeyi Arapçaya tercih etmiştir. Çalışmamızın konusu olan eserdeki “yanut” ve “cevâb” sözcüklerinin durumu da bunu kanıtlar.

Eserde, Türkçe bir sözcük “yanut” ile Arapça bir sözcük “cevâb”ın kullanım sayısı “yanut” için 171, “cevâb” için 177’dir. Ancak işlerlik bakımından değerlendirildiğinde “yanut”un “cevâb”a tercih edildiği su götürmez. Şair, Arapça sözcüğe 151 kez başlıkta yer vermiş bunun yanında diğer 26 yerde geçen yalın ve ek almış “cevâb”la, “cevâb bir-”, “cevâb kıl-” birleşik fiillerini düz anlamıyla kullanmıştır. Şunu önemle ifade etmek gerekir ki 151 kez başlıkta kullanılan “cevâb” için Yusuf Has Hâcib’e ait olmadığı, müstensihler tarafından ilave edildiği ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır. Hâl böyle olunca eser sahibinin Arapça sözcük “cevâb”a 26 kez yer verdiği gerçeği, bir Türk olarak Yusuf Has Hâcib’in Türkçe düşündüğünün, Türkçe yazdığının kanıtlarından biridir.

KB, Türk edebiyatının ilk tiyatro eseri olmasıyla da gurur kaynağımızdır. Karşılıklı konuşma / mükâleme / diyalog tekniğinde de oldukça başarılıdır. Kutadgu Bilig’de ayıt- fiilinin yansıttığı “sormak” kavramını yansıtan sor- fiili işlek değildir, sor- fiili 4 örnekte vardır. Ancak ay- ve ayıt-fiilleriyle de karşılanan “cevap vermek” kavramı için kullanılan “yanut bir-” birleşik fiili işlektir (Aydın 2011: 84). Çalışmamızda da “yanut bir-” fiili ile daha çok “söylemek, demek” manasına gelen ay- fiili her mısra da birlikte gelir.

“yanut birdi ögdülmiş aydı ilig”, “yanut birdi ögdülmiş aydı ay beg”, “yanut birdi ögdülmiş aydı bu söz”, “yanut birdi ögdülmiş aydı kadaş”, “yanut birdi ögdülmiş aydı bu ma”, “yanut birdi odgurmış aydı ilig” ile başlayan mısralar birkaç örnekten biridir.

KB’de “yanut” sözcüğünün işlerliği yalnızca “yanut bir-” fiiliyle sınırlı değildir. Şair “yanut” sözcüğünü “cevap” anlamı yanında “karşılık, bedel” anlamlarında da kullanmış, “yanut kıl-” ve “yanut bir-” birleşik fiillerinde de “yanıtlamak, cevaplamak” yanında “karşılığı olmak”, “karşılığı bulunmak” mecazlaşmasını düşünmüştür. Ayrıca “edgü yanut” sıfat tamlamasındaki bir arada kullanım, “cevap” anlamıyla değil “karşılık” anlamında 12 beyitte yer almıştır. 2 beyitte geçen “yanutlug” sözcüğü de “iyi insan” mecazlaşmasına uğramıştır. Anlaşılan o ki büyük bilgin söz / anlam oyunları için Türkçe bir sözcüğü seçmiştir. Aşağıdaki beyit bunun güzel tanıklarından biridir. Zira aynı mısra da hem “cevap bir-” hem “yanut kıl-” fiillerine yer veren Yusuf Has Hâcib için 2 fiilin anlam karşılığı aynı değildir.

bu az söz ol ol kim ayıtmışka öz / cevab birse sözke yanut kılsa söz (Az söz ise, sorulduğu zaman söylenen ve bir ihtiyacı karşılayan sözdür.) 1006

KB III Dizin-Sözlük cildinde “yanut”a (1979: 522-523) “cevap, karşılık” anlamı verilmiş ancak ayrıca gösterilmemiş üstelik Dizin’de “yanut kıl-“ ve özellikle “yanut bir-” birleşik fiili de “yanut” madde başlığına dâhil edilmiştir. Çalışmamızda bu eksikliğe dikkat çekerek “yanut”un aşağıdaki şekilde hem isim hem de birleşik fiil kullanımlarının anlam farklılıklarıyla beraber verilmesini öneriyoruz.

yanut: 1. Cevap. 3814, 3911.

y.-ka 4182.

y.-ı 2129, 3588, 3814, 3822.

y. bir- 538, 623, 626, 1195, 1229, 1658, 1666, 1796, 1817, 1835, 1850, 1892, 1896, 1905, 1911, 1918, 1930, 1948, 2181, 2269, 2435, 2528, 2596, 2672, 2743, 2828, 2883, 2948, 2950, 3025, 3102, 3137, 3157, 3175, 3306, 3318, 3334, 3367, 3376, 3403, 3454, 3476, 3482, 3487, 3512, 3541, 3646, 3707, 3713, 3800, 3821, 3826, 3862, 3965, 3971, 3995, 4005, 4007, 4017, 4023, 4027, 4159, 4165, 4314, 4318, 4567, 4573, 4680, 4874, 4900, 4941, 4955, 4990, 5018, 5040, 5054, 5081, 5104, 5114, 5118, 5132, 5467, 5500, 5688, 5721, 5835, 5846, 5854, 5879, 5894, 5964, 5978, 5986, 5989, 6032, 6037, 6047, 6186, 6236, 6243, 6265, 6387.

y. kıl- 938, 3888, 3968.

2. Karşılık, bedel. 1877, 3571, 4310, 4471, 5790, 6256.

y.-ı 929, 932, 2985, 3577, 3584, 4471, 4872, 5320, 5766, 5785, 5790, 6022, 6256.

y.ın 1597, 1688.

y. bir- 1569, 5020, 5131, 5443, 5863.

y. kıl- 753, 1006, 1690, 2819, 3240, 3426, 3851, 4182, 4432, 4626, 5059, 5772, 5893.

edgü yanut 937, 1354, 1688, 1688, 2980, 3065, 3510, 4237, 4436, 5790, 5794, 5794, 5890, 6262.

yanutlug: İyi insan. 5791, 5893.

Kaynaklar

Aydın, Mehmet (2011). “Kutadgu Bilig’de Ay-, Ayıt-, Sözle- Ve Ti- Fiilleri Bağlamında Eş Anlamlılık Sorunu”, *Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib Ve Eseri Kutadgu Bilig Bildirileri*, TDK Yayınları, Ankara, s. 79-85.

Çağatay, Saadet (1967). “Kutadgu Bilig’de Odgurmuş’ın Kişiliği”, *TDAY Belleten*, Ankara, s. 39-49.

Çağatay, Saadet (1970). “Kutadgu Bilig’de Ögdülmiş”, *Türk Kültürü*, S 98, Yıl IX, Aralık, Ankara, s. 95-111.

Ercilasun, Ahmet B. (2004). *Türk Dili Tarihi*, Ankara.

Kutadgu Bilig I (Metin) (1991). TDK Yayınları, Ankara.

Kutadgu Bilig II (Çeviri) (1998). TTK Yayınları, Ankara.

Kutadgu Bilig III (Dizin – Sözlük) (1979). TKAE Yayınları, İstanbul.

Sazyek, Hakan (2015). *Roman Terimleri Sözlüğü*, Hece Yayınları, Ankara.